

۹۰۳۵۸۳۸

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد
گرایش علوم قرآنی و حدیث

عنوان :

بررسی تطبیقی امامت در دو تفسیر المنار والمیزان

استاد راهنما:

دکتر سید یوسف محفوظی موسوی

استاد مشاور:

دکتر قاسم بستانی

نگارنده :

فاطمه مطوری

بهمن ماه ۱۳۹۲

تقديم به:

پيشگاه امام عصر، قائم آل محمد، حضرت حجه بن الحسن

العسكري عجل الله تعالى فرجه الشريف.

برگ سبزی است تحفه ی درویش.

تقدیر و تشکر:

پروردگار بزرگ را سپاسگزارم که به بنده توفیق عطا فرمودتا
این رساله را به پایان رسانده و حاصل این پژوهش را به محضر اهل نظر
تقدیم دارم.

بر اساس حدیث ((من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق)) بر خود
واجب می دانم از تمام عزیزانی که برایم زحمت کشیده اند؛ تشکر و
قدردانی نمایم. لذا از استاد گرانقدرم، جناب آقای دکتر سید یوسف
محفوظی، استاد راهنمای اینجانب و استاد گرامی دکتر قاسم بستانی، استاد
مشاورم کمال قدردانی و تشکر را به عمل می آورم.

و همچنین از خانواده بزرگوارم، پدر و مادر عزیزتر از جانم که
مرا در تهیه و تنظیم این رساله یاری نمودند تشکر می کنم. در پایان از
همه اساتید تشکر می نمایم و توفیق روز افزون را از خداوند منان
خواستارم.

امید است این تلاش علمی مورد قبول حضرت حق (عج) قرار گیرد.

مقدمه..... ۱

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱- بیان مساله..... ۴

۲-۱- سوالات تحقیق..... ۶

۳-۱- فرضیه های تحقیق..... ۶

۴-۱- روش تحقیق..... ۷

۵-۱- پیشینه تحقیق..... ۷

فصل دوم: گذری بر امامت

۱-۲- معنای امامت..... ۹

۲-۱-۱- معنای لغوی..... ۹

۲-۱-۲- معنای اصطلاحی..... ۱۱

۲-۲- اهداف و فلسفه امامت..... ۱۲

۲-۲-۱- فلسفه امامت از دیدگاه اهل سنت..... ۱۲

۲-۲-۲- فلسفه امامت از دیدگاه شیعه..... ۱۴

۳-۲- ضرورت وجود امام..... ۱۷

۴-۲- راه تعیین امام..... ۱۷

۲-۴-۱- نظریه شیعه..... ۱۷

۲-۴-۲- نظریه اهل سنت..... ۱۷

۲-۴-۳- دلایل شیعه..... ۱۸

۲-۵- تفاوت امامت و خلافت.....

۲-۵-۱- مفهوم خلیفه..... ۲۱

۲-۵-۲- نظریات امامت و خلافت..... ۲۲

۲-۵-۳- وجوه فرق امامت و خلافت..... ۲۳

فصل سوم: شناخت نامه تفاسیر

۳-۱- معرفی نویسنده المیزان..... ۲۶

۳-۱-۱- زندگی نامه علامه طباطبایی..... ۲۶

۳-۱-۲- تحصیلات و اساتید..... ۲۶

۳-۱-۳- هجرت..... ۲۷

۳-۱-۴- فعالیت علمی علامه طباطبایی..... ۲۸

۳-۱-۵- شاگردان علامه طباطبایی..... ۲۸

۳-۱-۶- آثار علامه طباطبایی..... ۲۹

۳-۱-۷- رحلت علامه طباطبایی..... ۲۹

۳-۱-۸- ویژگی های تفسیر المیزان..... ۳۰

۳-۱-۹- منابع تفسیری المیزان..... ۳۱

فصل چهارم: امامت در المنار والمیزان

۴۴	مقدمه.....
۴۵	۱-۴- امامت از دیدگاه علامه طباطبایی.....
۴۵	۱-۱-۴- دلایل ضرورت امامت براساس قرآن از دیدگاه علامه طباطبایی.....
۴۵	۱-۱-۱-۴- هدایت فطری.....
۴۷	۲-۱-۱-۴- هدایت کلامی و زبانی.....
۴۸	۱-۲-۴- تقسیم آیات مربوط به امامت از دیدگاه علامه طباطبایی.....
۵۱	۲-۲-۴- امامت خاصه.....
۵۳	۳-۴- امامت از دیدگاه رشید رضا.....
۵۴	۴-۴- بررسی تطبیقی آیات.....
۵۴	۱-۴-۴- آیه ابلاغ.....
۵۴	۱-۱-۴-۴- دور نمای آیه.....
۵۵	۲-۱-۴-۴- تفسیر آیه.....
۵۷	۳-۱-۴-۴- شان نزول آیه.....
۵۸	۴-۱-۴-۴- دیدگاه مفسران.....

۴-۴-۱-۵-شبهات المنار بر آیه ابلاغ.....

۴-۴-۱-۶- نقد شبهات..... ۶۰

۴-۴-۱-۷- جمع بندی و نتیجه گیری..... ۶۵

۴-۴-۲- آیه اکمال..... ۶۶

۴-۴-۲-۱- دور نمای آیه..... ۶۶

۴-۴-۲-۲- تفسیر آیه..... ۶۶

۴-۴-۲-۳- شان نزول آیه..... ۶۸

۴-۴-۲-۴- دیدگاه مفسران..... ۶۹

۴-۴-۲-۵- شبهه المنار..... ۷۱

۴-۴-۲-۶- نقد شبهه..... ۷۱

۴-۴-۲-۷- جمع بندی و نتیجه گیری..... ۷۳

۴-۴-۳- آیه ولایت..... ۷۴

۴-۴-۳-۱- دور نمای آیه..... ۷۵

۴-۴-۳-۲- تفسیر آیه..... ۷۶

۴-۴-۳-۳- شان نزول آیه..... ۷۸

۴-۴-۳-۴- دیدگاه مفسران..... ۷۹

- ۷۹..... ۴-۳-۵- شبهات المنار.
- ۷۹..... ۴-۳-۶- نقد شبهه.
- ۷۹..... ۴-۳-۷- جمع بندی و نتیجه گیری.
- ۸۰..... ۴-۴-۴- آیه امامت.
- ۸۰..... ۴-۴-۱- دور نمای آیه.
- ۸۱..... ۴-۴-۲- تفسیر آیه.
- ۸۲..... ۴-۴-۳- شان نزول آیه.
- ۸۲..... ۴-۴-۴- دیدگاه مفسران.
- ۸۳..... ۴-۴-۵- شبهات المنار.
- ۸۳..... ۴-۴-۶- نقد شبهات.
- ۸۴..... ۴-۴-۷- جمع بندی و نتیجه گیری.
- ۸۴..... ۴-۴-۵- آیه اطاعت.
- ۸۵..... ۴-۴-۱- دور نمای آیه.
- ۸۵..... ۴-۴-۲- تفسیر آیه.
- ۸۶..... ۴-۴-۳- شان نزول آیه.

- ۳-۷-۴-۴-۴ شان نزول آیه
- ۴-۷-۴-۴-۴ دیدگاه مفسران
- ۵-۷-۴-۴-۴ شبهات المنار
- ۶-۷-۴-۴-۴ نقد شبهات
- ۷-۷-۴-۴-۴ جمع بندی و نتیجه گیری
- ۸-۴-۴-۴-۴ آیه سقایه الحاج
- ۱-۸-۴-۴-۴ دور نمای آیه
- ۲-۸-۴-۴-۴ تفسیر آیه
- ۳-۸-۴-۴-۴ شان نزول آیه
- ۴-۸-۴-۴-۴ دیدگاه مفسران
- ۵-۸-۴-۴-۴ شبهه المنار
- ۶-۸-۴-۴-۴ نقد شبهه
- ۷-۸-۴-۴-۴ جمع بندی و نتیجه گیری
- نتیجه گیری
- منابع و ماخذ

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

خلاصه انگلیسی.....

چکیده

نام خانوادگی: مطوری	نام: فاطمه	شماره دانشجویی: ۹۰۳۵۸۱۱
عنوان پایان نامه: بررسی تطبیقی امامت در دو تفسیر المنار والمیزان		
استاد/ اساتید راهنما: دکتر سید یوسف محفوظی موسوی		
استاد/ اساتید مشاور: دکتر قاسم بستانی		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: علوم قرآن و حدیث
دانشگاه: شهید چمران	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: علوم قرآن و حدیث
تاریخ فارغ التحصیلی: ۹۲/۱۱/۲۸		تعداد صفحه: ۱۳۸
کلید واژه ها: آیات امامت، المنار، رشید رضا، المیزان، علامه طباطبایی.		
<p>این رساله با عنوان «بررسی تطبیقی امامت در دو تفسیر المنار والمیزان» پژوهشی است بر مسئله امامت که یکی از مسائل کلامی میان شیعه و غیر شیعه می باشد؛ در این تحقیق مبانی فکری دو مفسر بزرگ عالم اسلام، علامه طباطبایی مفسر المیزان و رشید رضا مفسر المنار، نسبت به این مسئله مورد دقت قرار گرفته است و رویکرد هر یک از این دو مفسر مورد تحلیل قرار گرفته است.</p> <p>نخست تفسیری از آیات امامت که شامل آیه ابلاغ، آیه اکمال، آیه ولایت، آیه ابتلا و آیه اطاعت و.. ذکر شده است و سپس دیدگاه مفسرانی غیر از این دو مفسر در مورد آیه بیان شده و بعد دیدگاه رشید رضا که بیشتر در قالب شبهه بر آیات امامت است، بیان گردیده و مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت پاسخی که علامه به این شبهات ابراز داشته، بیان گردیده است.</p> <p>یکی از تمایزات کار این رساله تطبیق دو دیدگاه و بیان اختلاف نظرها در دید دو مفسر مزبور است که اغلب در کارهای مشابه کمتر به چشم می خورد. از جمله نتایجی که از این پژوهش به دست آمده این است که مبانی مرحوم علامه در مسائل امامت، منطبق بر آیات و روایات معصومین (ع) است که مورد تایید می باشد، در حالی که شبهاتی که از سوی رشید رضا مطرح شده بیشتر به تعصبات مذهبی بر می گردد تا دلایل عقلی و نقلی.</p>		

بدون شک قرآن کریم منبع معارف و دستوراتی برای زندگی بشر است و برای هدایت و کمال زندگی فردی و اجتماعی بشر بر قلب نازنین پیامبر اکرم(ص) نازل شده است. از جمله مواردی که بشر برای هدایت و رسیدن به کمال به آن نیاز مبرمی دارد؛ در واقع وجود راهنما و رهبری در زندگی می باشد که در مسائل دینی به «امام» تعبیر می شود.

مسئله امامت مانند دیگر مسائل که در قرآن کریم به صورت کلی مطرح شده؛ این مسئله هم جزئیات آن ذکر نشده است و شاید به این دلیل باشد که بعدها، در زمره مسائل مورد اختلاف میان تشیع و تسنن قرار گرفته است.

در این زمینه هر یک از مفسران دو فرقه برای به کرسی نشاندن عقاید و نظرات خویش به ادله ای متمسک شده اند و این ادله ها را در کتب معتبر خود از جمله تفاسیر که مورد بحث این رساله می باشد ذکر کرده اند.

از جمله این تفاسیر در میان تشیع؛ تفسیر المیزان است؛ که نه تنها در میان شیعیان بلکه در میان اهل تسنن جایگاه والایی دارد. و از جمله تفاسیر غیر شیعه؛ تفسیر المنار می باشد که از مهم ترین تفاسیر سده ی چهاردهم است و با وجود اینکه تفسیری ناتمام است ولی بسیار پراهمیت و تاثیر گذار است.

در این رساله آیاتی را که در آنها مسئله امامت مطرح شده را از دیدگاه صاحبان این دو تفسیر بزرگ مورد بررسی قرار گرفته و این کار در طی ۴ فصل به پایان رسیده است.

فصل اول به کلیات تحقیق اختصاص یافته و شامل بیان مساله، اهداف، سوالات تحقیق، فرضیه های تحقیق و پیشینه تحقیق می باشد.

فصل دوم به معنای امامت از جمله معنای لغوی، اصطلاحی، چگونگی تعیین امام، ضرورت نیاز به امام و تفاوت امامت و خلافت پرداخته شده است.

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

در فصل سوم زندگی نامه ی مختصری از این د

رضا بیان شده است.

در فصل چهارم به بررسی آیات امامت و ولایت از دیدگاه رشید رضا و علامه پرداخته و به

شبّهات رشیدرضادراین زمینه پاسخ داده شده است.

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- بیان مسأله:

همانطور که می دانیم دین اسلام، علاوه بر وظایف عبادی و اخلاقی، دارای احکام سیاسی و اقتصادی و حقوقی و ... می باشد، پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) هم علاوه بر منصب نبوت و رسالت و تعلیم و تبیین احکام اسلام، منصب الهی دیگری به عنوان فرمانروای جامعه اسلامی نیز داشتند که منصبهای فرعی قضاوت و فرماندهی نظامی و ... از آن اشتقاق می یافت و از طرف خدای متعال عهده دار اجرای احکام و قوانین الهی و دارای همه مقامات حکومتی بودند. بدیهی است دینی که ادعای رهبری همه جوامع بشری تا پایان جهان را دارد، نمی تواند نسبت به اینگونه مسائل بی تفاوت باشد و جامعه ای که بر اساس این دین بوجود می آید نمی توان فاقد چنین مناصب سیاسی و حکومتی باشد. مناصبی که تحت عنوان «امامت» مندرج می شود.

اما سخن در این است که بعد از رحلت پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) چه کسی باید عهده دار این مقام شود؟ و آن را از چه کسی دریافت کند؟

و آیا تصدی این مقام تنها در سایه نصب الهی مشروعیت می یابد یا اعطاء این مقام از طرف خدای متعال اختصاص به پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) داشته و بعد از آن حضرت، مردم هستند که باید امامی برای خودشان برگزینند و او را فرمانروای خودشان قرار دهند؟ و آیا برآستی مردم دارای چنین حقی هستند یا نه؟

و این درست همان نقطه ی اصلی اختلاف میان شیعه و غیر شیعه است. یعنی از یک سوی شیعیان معتقدند که امامت، منصبی است الهی که باید از طرف خدای متعال به کسانی که صلاحیت آن را دارند داده شود .

و از سوی دیگر اهل سنت معتقدند که امامت الهی همانند نبوت و رسالت با رحلت پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) خاتمه یافت و از آن پس، تعیین امام به مردم واگذاشته شد. و

حتی بعضی از بزرگان اهل سنت تصریح کرده اند که اگر ک
بعد از تسلط، اطاعت وی بر دیگران لازم خواهد بود.^۱

با توجه به آنچه گفته شد، مسئله امامت در میان تفاسیر قابل تطبیق است و در تفسیر
المنار و المیزان اختلافاتی در مورد آیاتی که در زمینه ی امامت است وجود دارد و در المنار شبهاتی
در مورد این آیات ذکر شده است که قابل بررسی است .

برای مثال آیه مباهله که قطعا در مورد پنج تن طاهرین نازل شده است که در المنار ابتدا
این را بیان میکند ولی بعد انکار می کند که این آیه منحصر در این افراد باشد در حالی که قرآن
آن را به شیوه عام بیان کرده است. در المنار چنین آمده است : «استاد امام (محمد عبده) می
گوید: روایات اتفاق دارند در این که پیامبر اکرم (ص) برای مباهله، علی (ع)، فاطمه (س) و
دو فرزند ایشان را برگزید. آنها کلمه (نساءنا) را بر فاطمه و کلمه (انفسنا) را تنها بر علی (ع)
حمل می کنند»^۲.

در ادامه می گوید: منابع این روایات شیعی است و منظور آنها هم معلوم است، آنها تا
جایی که توانستند در این راه کوشیدند تا آن که در میان بسیاری از اهل سنت نیز رواج یافت ولی
جااعلان آنها، آیه رابخوبی تطبیق نداده اند، زیرا کلمه (نساءنا) را عرب نمی گوید در حالی که
قصدهش دختر پیامبر باشد بویژه این که اگر پیامبر زنانی داشته باشد و چنین چیزی از زبان عربی
فهمیده نمی شود، و دورتر از آن هنگامی است که بگوییم مقصود از (انفسنا) علی (علیه الرضوان
) است . از طرفی گروه نجران گفته اند: آیه در حق ایشان نازل شده است و آنها زنان و فرزندان
خویش را همراه نداشته اند. تنها چیزی که از آیه فهمیده می شود این است که پیامبر به احتجاج
کنندگان و مجادلان عیسوی از اهل کتاب فرمان داد تا مردان و زنان و کودکان خود را به اجتماع

^۱ - ماوردی، علی بن محمد، الاحکام السلطانیة، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۴۱۰ق، ص ۳۳؛ فاضل مقداد، مقداد بن
عبدالله، اللوامع الالهیه فی المباحث الکلامیه، تحقیق محمد علی قاضی طباطبایی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه
علمیه قم، قم، ۱۳۸۰ ش.

^۲ - رشید رضا، محمد، المنار، الهیئة المصریة العامة للکتاب، ۱۹۹۰ م، ج ۳، ص ۲۶۵ .

بخوانند و او خود، مؤمنان را اعم از مردان و زنان و کودکان
پژوهش قصد آن را داریم که به بررسی اینگونه شبهات بپردازیم.

۱-۲- سوالات تحقیق:

۱. معنای لغوی واصطلاحی امامت چیست؟

۲. رویکرد علامه طباطبایی صاحب المیزان و رشید رضا صاحب المنار به مسئله امامت

چگونه است؟

۳. مبانی علامه در بحث امامت چیست؟

۴. صاحب المنار بر مسئله امامت چه اشکالاتی وارد کرده است؟

۵. علامه به شبهات رشید رضا چگونه پاسخ می‌دهد؟

۱-۳- فرضیه های تحقیق:

۱. امامت با توجه به سیاق آیاتی که در آنها به کار رفته می‌تواند معنای متفاوتی داشته

باشد.

۲. علامه و رشید رضا رویکردهای متفاوتی را نسبت به این آیات ابراز داشته اند و هر کدام

از این دو مفسر این آیات را متناسب با عقاید و ادله های مذهبی خود تفسیر کرده اند.

۳. مبانی علامه در بحث امامت، همان آیات مر بوط به امامت است.

۴. صاحب المنار بر آیاتی که مر بوط به امامت است اشکالات فراوانی را وارد کرده است

و برای اشکال وارد کردن بر این آیات از ادله های قرآنی و حدیثی و روایی استفاده کرده است

۵. علامه تا آنجا که توانسته با ادله های عقلی و نقلی که بیشتر آنها مورد تایید می باشند به

این اشکالات پاسخ داده است.